

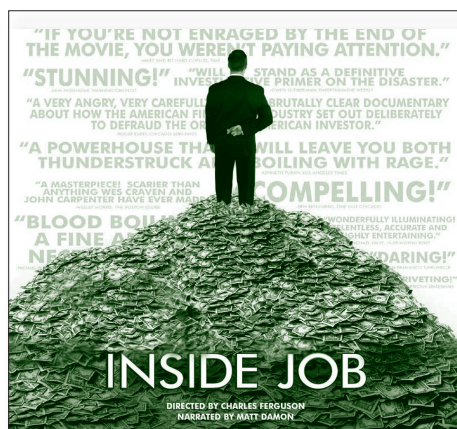
Inside job

Október 29-én harmadik alkalommal tartottunk KÖVET Filmklubot, amelynek immár hagyományosan a Magyar Nemzeti Bank adott otthont. A bank Antall József Konferenciatermében körülbelül ötvenen, közöttük számos jegybankos várta az érdekesnek ígérkező, a 2008-ban a világra szabadult globális pénzügyi-gazdasági válság okait kutató, díjnyertes alkotás levetítését.

Az Inside Job kapta 2011-ben a legjobb dokumentumfilmnek járó Oscart. A hivatalos indoklás szerint: „Charles Ferguson Oscar-díjra jelölt filmje elsőként világít rá a 2008-as pénzügyi válság mögötti igazságra. A globális gazdasági válság több, mint 20 trillió dollárba került, és amelynek következtében emberek milliói veszítették el állásukat és az otthonukat. Az Inside Job alapos kutatáson, és az üzletág bennfentesével, politikusokkal és újságírókkal készített interjúkon keresztül mutatja be a csaló üzlet felemelkedését, és lerántja a leplet a mérgező összefonódásról a politikusok, a szabályozók és az egyetemi professzorok között.”

Nos, a film szervesen illeszkedett a Michael Moore nevével fémjelzett amerikai dokumentumfilm vonulatba. Ami (mármint az amerikai dokumentumfilm) jó is, meg nem is. Jó, mert fontos témához nyúl, mert gondolatébresztő, mert szinte „játékfilmesen” izgalmas. És nem jó, mert tendenciózus, mert leegyszerűsítő, azaz a világot – amerikaiasan – jókra és rosszakra osztja, mert elfogult.

A 2008-ban kitört és azóta sem igazán enyhülő globális pénzügyi válság okát a film készítői elsősorban a bankárok mohóságában vélik megragadni, amit csak támogatott a politikusok és a tudósok pénzéhsége. A pénzügyi nagyüzem olyan rendkívül bonyolult termékeket dolgozott ki (derivatívák), amelyek elfedték a mögöttük álló konstrukciók kockázatos mivoltát, amelyet a nagy hitelminősítők a legjobb osztályzattal láttak el, s amelyek szigorú szabályozásától a hatóságok valamilyen oknál fogva eltekintettek. A derivatív termékek (vagy más néven származtatott termékek) nem a 2008-as időszak vívmányai, de a globális válságot is ilyen, úgynevezett toxikus eszközök terjesztették, amelyek mögött, több áttételen keresztül, a gyenge minőségű (sub-prime) amerikai jelzáloghitelek álltak fedezetként. Amikor az amerikai ingatlanbuborék kipukkadt (tehát amikor a hitellel terhelt lakások értéke már nem adott fedezetet ezekre a papírokra), ezek az eszközök elértéktelenedtek. Azok a bankok, biztosítók pedig, amelyek jól bevásároltak belőlük, vagy tönkrementek, vagy

csak az állam segítségével (adófizetői pénzből) voltak megmenthetők. És mivel, lévén a globalizáció korát éljük, a pénzügyi tranzakciók nem álltak meg a nemzetállamok határainál, azaz a világ más tájain is súlyos problémák keletkeztek a mérgező eszközök miatt. Amiről a film már nem szól: a toxikus eszközök miatt bajba került pénzügyi intézmények megmentése hatalmas terheket rótt az államokra, ami szuverén adósságválsággal súlyosbította az egyébként sem könnyed pénzügyi krízist.

„Valóban csak és kizárólag a bankárok hibásak mindezt?” – tette fel a kérdést a film utáni vitát, beszélgetést vezető Király Júlia MNB-alelnök. Ő érthetően védte a munder becsületét, de ezzel együtt is egyet kell és lehet érteni vele. A pénzügyi ipar inkább kiszolgált a rendszert, semmint előidézte a bajokat. Ha az amerikai álm része az olcsó hitelből vett szép ingatlan, nosza, akkor megalkotjuk az ehhez szükséges konstrukciót – gondolhatták a bankárok. És az előző évtizedek szinte töretlen növekedése bizonyára elaltatta a „kockázati éberségüket” – tesszük ehhez hozzá.

A pénzügyi termékgyár „vívmányai” közül valószínűleg a derivatívák a legnehezebben érthető és átlátható konstrukciók, ezzel együtt a pénzügyi piacok fejlődésének ezek az innovációk nagy lökést adtak. Ugyanakkor azt a vitavezető is elismerte, hogy a derivatívák közül a CDS-ek (Credit Default Swap) kifejezetten rossz konstrukciók. (A CDS vevője akkor jut pénzhez, ha az általa vásárolt papír mögötti hitel befuccsol.)

A film felvetette a pénzügyi piacok, különösen a derivatívák szabályozásának kérdését is. A résztvevők osztották azt a nézetet, hogy a szabályozást át kell gondolni. Figyelmzettetek ugyanakkor arra, hogy az optimális szint megtalálása az egyik legfontosabb kérdés, hiszen a túlszabályozás megbénítja a piac működését, az aluszabályozás viszont rendszerszintű visszaélésekre ad lehetőséget. Elhangzott az is, hogy a szabályozás átgondolása a válságok után, azok tapasztalatainak összegzését követően aktuális, hiszen ha már a válság előtt megtörtént volna, akkor nem alakult volna ki a krízis, ezért a szabályozás átgondolása sem vált volna szükségessé.

A pénzügyi világban érthetően hatalmas összegek forognak, és nem csak intézményi szinten. E világ vezetői forintban mérve milliárdokat tesznek zsebre a munkájukért, amit a film nem győzött eléggé hangsúlyozni. Vita alakult ki arról, hogy sok-e ez a pénz önmagában, a jól végzett munka ellenértékéért, jogosak-e ezek a kifizetések, ha az alapjuk valamilyen időlegesen felfújott lufi, vagy minden úgy jó, ahogyan van.

Többen gondolták úgy, hogy a bankárfizetések és bónuszok, még ha teljesen tisztességesen és gazdaságilag indokoltan lettek is, „megkeresve”, növelik a világban meglévő igazságtalanságot, gyengítik az adott társadalom kohézióját, s ezzel hozzájárulnak a társadalmi fenntarthatatlansághoz. Mások úgy vélték, hogy a jogosan megkeresett pénz jár, s ha az éppen 420 millió dollár, akkor annyi, ha pedig 10 millió, akkor annyi.

Összegezvén a beszélgetést arra juthatunk, hogy a film elgondolkodtat, felvet fontos témákat (pl. szabályozás), példakkal segíti a sub-prime papírok értékpapírosítási folyamatának megértését, de meglehetősen leegyszerűsítő és egyszólamú mutatja be a válság kirobbanásának vélt előidézőit. A világ és a pénzügyi folyamatok valószínűleg lényegesen összetettebbek és bonyolultabbak annál, semmint hogy egy akár kétórás dokumentumfilmbe is át lehessen látni őket. Még egy kevésbé preconcepciózus dokumentumfilmbe sem.

Bognár Károly / KÖVET